

Chrys C. Caragounis

HOMOEROTIK

I forntid och nutid –
och den kristna församlingen

Copyright: © 2000 Chrys C. Caragounis

Omslag: ADD Reklambyrå

Tryck: Team Offset & Media, 2000

ISBN: 91-89299-19-1

Förord

Under de senaste två decennierna - och särskilt under de senaste åren - har frågan om homosexualiteten kommit att stå i centrum för en livlig diskussion i olika sociala och kulturella sammanhang. Diskussionen har även tagit upp problemets religiösa dimensioner, såväl den bibliska attityden till denna fråga som den inställning som den kristna församlingen bör inta nuförtiden.

Beträffande den bibliska synen på problemet kan man skilja mellan tre ställningstaganden. Det första är att de bibliska författarna enbart kritiserar grov hednisk perversion men inte kände till något om den genuina typ av homosexualitet mellan två samtyckande vuxna som vi känner idag. Det andra är att det inte spelar någon roll vad de bibliska författarna visste eller inte visste, deras uppfattning har ingen relevans idag. Den tredje positionen är att de bibliska författarnas syn på problemet måste tas på allvar med tanke på Bibelns plats i den kristna församlingen.

I artiklar och debattinlägg i tidskrifter och dagstidningar har de mest skiftande ståndpunkter framförts, och bilden har snarare blivit fördunklad än förtydligad. Många välmenande kristna känner sig idag osäkra och förbryllade och vet inte vad de skall tänka om Bibelns ord. Å andra sidan har material som är ytterst viktigt för utvärderingen av den bibliska synen på problemet och har stor betydelse för dess relevans eller irrelevans för vår tid inte tagits upp till diskussion, eftersom det är okänt. Men ingen diskussion om detta problem kan

ignorera detta material, om den vill göra anspråk på att vara seriös och ansvarsfull.

Denna bok har skrivits för vanliga läsare, kristna eller icke-kristna, som vill veta vilka typer av homosexualitet som praktiserades i antiken, vilka typer de bibliska författarna var bekanta med, och huruvida den bibliska synen i frågan är relevant för vår tid eller inte.

Diskussionen avser att vara lidelsefri och objektiv. Det antika bevismaterialet presenteras utförligt och på originalspråk. Med tanke på dem som inte läser grekiska har alla grekiska citat översatts till svenska. Originalets ordalydelse ges dock i fotnoterna, för att de som läser grekiska skall kunna förvissa sig om objektiviteten i framställningen.

Fastän denna bok är resultatet av noggrann forskning, är den skriven på ett enkelt och rakt sätt, eftersom dess målgrupp är alla de som hyser ett äkta intresse för den bibliska dimensionen hos frågan - inklusive de som själva lever i homosexuella förbindelser. Eftersom boken inte har något polemiskt syfte, hänvisas inte till den tidigare debatten i frågan. Denna debatt har i själva verket ofta varit fruktlös och oupplyst. I stället behövs ett lidelsefritt och öppet studium av källmaterialet. Detta är också avsikten med denna bok.

Utan tvekan kommer en bok om ett sådant ämne att läsas med olika glasögon. Somliga kommer att visa mer öppenhet än andra. Somliga kommer kanske t.o.m. att ha sin mening om hur denna bok skulle ha skrivits. Men om den hjälper åtminstone några att finna sin väg och komma till visshet och lugn i denna viktiga fråga, då har den möda som lagts ner på denna bok inte varit förgäves.

Teol dr Åke Viberg (Stockholm) och docent Tord Fornberg (Uppsala) har översatt var sin större del av denna bok från mitt engelska original. Docent Fornberg har dessutom språkgranskat hela manuset. Till bägge två vill jag rikta min djupa tacksamhet.

1 februari 2000

Chrys C. Caragounis

Innehåll

1. Inledning	8
2. Tre påståenden som görs av homosexualitetens förespråkare	11
1. Modern homosexualitet är genuin	11
2. Homosexualitet är en medfödd läggning eller böjelse	11
3. Den bibliska attityden till homosexualiteten är irrelevant idag	12
3. Prostitution och homosexualitet i den forntida Främre Orienten	14
4. Gamla testamentets syn på homosexualitet	18
5. Homosexualitet i Grekland (och Rom) under antiken	23
1. 'Homosexuell' och 'homosexualitet'	23
2. Vanlig homosexualitet	25
3. Lesbianismen	26
4. Paiderastisk homosexualitet.....	27
a. Vanlig paiderastia	28
b. Paiderastia i lärare-elev relationen	28
c. Det filosofiska bruket av paiderastiskt språk	30
5. Homosexualitet som en stabil relation mellan samtyckande vuxna	37
6. Homosexualitet som en medfödd läggning..	41
7. Homosexualitet såsom något onaturligt.....	44
8. Homosexualitet i Rom	46
9. Slutsatser	48

6. Nya testamentets syn på homosexualitet	50
1. De nytestamentliga termerna för ‘homosexuell’	50
2. Romarbrevet 1:24-28	53
3. 1 Korintierbrevet 6:9-11	65
4. 1 Timoteusbrevet 1:9-10.....	67
5. Jesus och homosexualiteten	68
7. Djup vänskap utan sexuella övertoner	72
8. Är Nya testamentets syn på homosexualitet relevant idag?	76
1. Inledning	76
2. Det kulturella gapet	77
3. Den grekiska världsåskådningen	80
4. Det kulturella problemet och Nya testamentet	83
a. Ting som riktas enbart till de ursprungliga läsarna	84
b. Ting som är kulturellt betingade	85
c. Ting som är lika sanna idag som då	86
d. Paulus och hans judiska moral	87
5. Nya testamentets giltighet idag	88
a. Historiskt	88
b. Teologiskt	89
c. Nya testamentets anspråk	90
6. Hur Nya testamentet skall tolkas	91
a. Exeges.....	91
b. Hermeneutik	92
9. Problemet idag och den kristna församlingen....	95
Bibliografi	99

1. Inledning

Homosexualitet i strikt bemärkelse är inte ett modernt fenomen, men har på senare årtionden uppmärksammats av moralfilosofier, psykologer, psykiatriker, teologer, medicinska experter, jurister och andra. Eftersom västvärlden traditionellt har präglats av en 'kristen grundsyn', så har homosexualitet inte varit ett reellt problem där åsikterna gått isär, dvs. ett problem av filosofisk, etisk eller sociologisk art. Den som utövade homosexualitet förstod att han eller hon befann sig i utkanten av samhället och inte accepterades socialt, handlade därför i hemlighet och godtog utan klagan att bli fördömd av samhället.

På senare tid har däremot även de homosexuella gjort sin röst hörd för att bli erkända,¹ tillsammans med andra minoritetsgrupper, eller grupper som traditionellt har blivit förtryckta eller diskriminerade. Denna nya situation innebär inte enbart att samhället skall visa förståelse för deras problem och avstå från den traditionella 'heligare-än-du' attityden, utan även att samhället skall erkänna deras samlevnadsform som fullständigt normal och på samma nivå som den heterosexuella relationen.

¹ Angående "Gay rights movement", etc., se den korta redogörelsen i *The New Encyclopaedia Britannica: Micropaedia*, Vol. 6 (Chicago: University of Chicago Press, 1991), pp. 30-31.

Fram till för två eller tre årtionden sedan ansågs homosexualitet ofta vara en psykisk sjukdom, som skulle accepteras som alla andra former av sjukdomar. Detta argument är inte längre framträdande eftersom homosexualitet nu skall anses vara en lika normal livshållning, ibland sannare och djupare, än den heterosexuella livshållningen.² Även om förespråkarna för homosexualitet inte är överens om hur de skall argumentera, framför man argument från t.ex. etik, medicin, och inte minst teologi. I dag har homosexualitet blivit ett problem både för församlingen och för samhället. För samhället, på grund av de sociala och juridiska konsekvenserna, och för församlingen, allteftersom homosexualiteten har fått fotfäste däri och, enligt många, på grund av att den står i konflikt med vad Bibeln lär.

I denna studie skall jag enbart behandla den teologiska frågan. Jag skall i korthet behandla de olika former av homosexualitet som fanns i den forntida Främre Orienten, och sedan koncentrera mig på de olika typer av homosexualitet som var kända och praktiserades i det antika Grekland, samt ta upp några hänvisningar i romerska källor. Det grekiska bevismaterialet

² Jfr. G. Herdt, "Homosexuality" i *The Encyclopedia of Religion*, utg. M. Eliade, Bd. 6 s. 445-53 (New York: Macmillan, 1987), s. 451-52: "Over the past century homosexuality has undergone a dramatic transformation, from the turn-of-the-century 'disease of effeminacy' to the modern gay rights movement" ("Under det senaste århundrade har homosexualiteten genomgått en dramatisk förändring, från att under sekelskiftet betraktas som en "sjukdom av feminiserat utpräglande" till den moderna gay-rights rörelsen").

är det viktigaste materialet för Nya testamentets synsätt.³ Detta åtföljes av en diskussion om Nya testamentets huvudtexter. Vidare är ett kapitel om Nya testamentets fortsatta giltighet för vår tid nödvändigt, eftersom många har ifrågasatt Nya testamentets relevans för den moderna kristna kyrkan. Studien kommer att avslutas med några reflexioner över urkyrkans attityd till homosexuella handlingar. Diskussionen börjar med en kortfattad presentation av de tre påståenden som görs av moderna förespråkare för ett homosexuellt liv.

³ Detta av följande skäl: (1) Vid tiden för Nya Testamentets tillkomst hade grekisk kultur, tänkande och språk genomsyrat länderna kring Medelhavet under mellan 500 och 1000 år. Under första århundradet e. Kr. var den politiska makten romersk, men romarna själva hade kommit under den grekiska kulturens och civilisationens inflytande (se även under kap. 8); (2) Paulus, den viktigaste kristne tolkaren av den kristna synen på homosexualitet, föddes och växte upp i en viktig hellenistisk stad, Tarsos, och han måste åtminstone ha fått en elementär grekisk utbildning, och (3) praktiskt taget alla Paulus brev är sända till grekiska församlingar, vars medlemmar tidigare hade varit hedningar. Detta inkluderar även hans brev till romarna. Den romerska församlingen bestod ursprungligen och under de första två kristna århundradena av greker och grekisk talande personer från öster, Se C. C. Caragounis, "From Obscurity to Prominence: The Development of the Roman Church Between Romans and *I Clement*" i *Judaism and Christianity in First Century Rome*, utg. K. P. Donfried & P. Richardson, Eerdmans, Grand Rapids 1998, 245-279, speciellt 250-252.

2. Tre påståenden som görs av homosexualitetens förespråkare

1. Modern homosexualitet är genuin.

De som förespråkar homosexualitet hävdar ofta att modern homosexualitet skiljer sig från sin antika motsvarighet. Antik homosexualitet beskrivs i termer av kultisk prostitution, pederasti, eller grovt hedniskt utnyttjande av svagare individer och personer i beroendeställning, slavar och andra. Modern homosexualitet sägs å andra sidan vara uttryck för en stadig relation som grundar sig på två vuxna individers samtycke. Det är fråga om en ideell relation. En sådan relation har sin grund i parternas inre läggning. De dras till det egna könet, och deras relation sägs innefatta en djup känslomässig koppling, en relation som är djupare och mera genuin än den mellan två makar.

2. Homosexualitet är en medfödd läggning eller böjelse

Ett därmed sammanhängande vanligt påstående i dag är att homosexualitet är en inre böjelse och som sådan medfödd. Sålunda är en homosexuell livsstil inte något som en person lagt sig till med som till exempel en ovana. Den homosexuelle är född sådan, och av det skä-

let är homosexualiteten lika naturlig för den homosexuelle som heterosexualiteten är för den heterosexuelle. Eftersom det alltigenom är frågan om en naturlig läggning, placerar man homosexualiteten på samma nivå som heterosexualiteten. Den får därför inte beskrivas som en sjukdom eller som en onormal livsstil utan måste i stället ses som något helt naturligt för en del av mänskligheten.

3. Den bibliska attityden till homosexualiteten är irrelevant i dag

Det tredje anspråket som reses är att de bibliska författarnas ord saknar relevans i dag, eftersom de endast var bekanta med kultisk homosexualitet, *paiderastia* eller grov hednisk homosexualitet. De kände inte till den ädla genuina homosexualiteten mellan samtyckande vuxna som vi känner i dag. Inte heller var de införstådda med att homosexualitet är en medfödd läggning. Frågan är om antikens människor talade om sådana relationer på ett sätt som är jämförbart med det moderna talet om "genuin homosexualitet" och om NT:s författare kände till denna.

Ovanstående tre punkter kan sammanfattas i följande konstaterande: Modern, så kallad genuin homosexualitet, är något nytt, som inte existerade i antikens värld. Ett sådant påstående utgår ifrån att antikens människor föddes heterosexuella men att några av dem förvrängde sin sexualitet, medan dagens moderna människor har fötts antingen heterosexuella eller homosexuella. Emellertid motbevisar den historiska kontinuiteten hos

människorna existensen av en dylik biologisk åtskillnad mellan antika och moderna människor.

Eftersom detta argument är uppenbart ohållbart, har påståendet ibland tagit en annan form: I antiken hade man inte observerat existensen av genuin homosexualitet. Därför kritiserade de bibliska författarna endast grova handlingar som präglades av hednisk perversion, och de hade inget att säga om den genuina homosexualitet som vi känner till i dag. Ett sådant argument kan emellertid granskas historiskt genom ett sakligt studium av de antika texter, som informerar oss om de samtida uppfattningarna i frågan.

Detta är ett av huvudsyftena med denna studie (se nedan, kap. 5. Homosexualitet i Grekland (och Rom) under antiken). Först en kortfattad redogörelse för situationen i forntida Främre Orienten och i Israel.

3. Prostitution och homosexualitet i den forntida främre orienten

Tack vare såväl lertavlor som inskriptioner, målningar och antika författare har det blivit välkänt att de forntida främreorientaliska samhällena inte bara tillämpade vanlig prostitution, utan även kvinnlig kultisk prostitution och manlig kultisk homosexualitet.

Det är inte möjligt att inom ramarna för denna studie gå in i diskussionen kring de många och, vad gäller detaljer, ofta komplicerade bevisen för manlig och kvinnlig prostitution i forntiden. Därför nöjer jag mig med att kortfattat illustrera detta fenomen i den forntida främre Orienten med hjälp av forntida texter.

Vi måste komma ihåg att de forntida samhällena till stor del styrdes av olika former av traditioner och riter relaterade till fruktbarhet, vilket inkluderade en form av prostitution som var känd som ”helig prostitution” och som involverade såväl män som kvinnor. Det är denna form av prostitution som oftast förekommer i de forntida texterna. Såväl manliga som kvinnliga prostituerade omtalas ofta i litteraturen med den sena grekiska termen *hierodouloi* (singularis: *hierodoulos*, feminin: *hierodoule*) dvs. ”heliga slavar”, även om inte alla *hierodouloi* behöver ha varit prostituerade. I den här boken kommer däremot denna

term att användas konsekvent för både manliga och kvinnliga kultiska prostituerade.

Enligt babyloniska texter förekom såväl ”vanlig” som kultisk prostitution mycket ofta⁴ i det forntida Mesopotamien. Fallenheten för fria eller kultiska sexuella relationer illustreras av Herodotos berättelse⁵ (400-talet f. Kr.) om att varje babylonisk kvinna, oavsett hon var högättad eller ej, en gång i sitt liv var förpliktigad att sitta i fruktbarhetsgudinnans tempel och vänta på att en främling skulle kasta några mynt i hennes knä som en gåva till templet och därmed inbjuda henne till sexuell umgänge. När kvinnan därmed hade utfört sin plikt till gudinnan, var hon fri att återvända till sitt hem för att fortsätta sitt vanliga liv.⁶ Det är högst troligt att det fanns manlig prostitution i Babylon,⁷ även om det än så länge inte finns några uttryckliga bevis.⁸

Ett tillvägagångssätt likt det i Babylonien förekom också i Syrien, närmare bestämt i Baalbek nära Libanon⁹,

⁴ Se *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, utg. J.B. Pritchard, Princeton: Princeton University Press, 3e uppl. 1969, sid. 595 och *Documents from Old Testaments Times*, utg. T. W. Thomas (London, New York 1958), pp. 106-07.

⁵ Herodotos, I. 199.

⁶ Berättelsen återges även av Strabon, XVI, i,20.

⁷ Jfr. de termer som används i Hammurabis lagkodex och andra dokument som refererar till manliga tempeltjänare, vilka liknar de som används för kvinnliga tempelprostituerade.

⁸ Se G.A. Barton, ”Hieroduloi (Semitic and Egyptian)” in J. Hastings (utg.), *Encyclopaedia of Religion and Ethics*, Bd. 6, s. 672-76 (Edinburgh: T & T Clark, rp. 1937), s. 673-74.

⁹ Jfr. Lukianos, *Den syriska Gudinnan*, 6. Se även Eusebios, *Konstantinos biografi*, III.58.

liksom i Paphos på västra Cypern.¹⁰ I staden Kition på Cypern fanns ett semitiskt tempel där inskriptioner berättade om att manlig prostitution praktiserades.¹¹

I Mindre Asien inkluderade kulten kring Cybele och Attis manliga tempeltjänare, kända vid olika namn,¹² vilka hade kastrerat sig själva, bar kvinnokläder och praktiserade homosexualitet.¹³

Kultisk prostitution fanns även i Egypten, vilket bekräfts av såväl egyptiska som grekiska källor. Den grekiske geografen och folkloristen Strabon berättar om en sedvänja i Thebe i Övre Egypten, enligt vilken en vacker högättad jungfru helgades åt guden Amon och prostituerade sig själv i en månad med dem hon valde.¹⁴ På samma plats kallades översteprästens hustru ”högssta konkubin”, medan en drottning eller en prinsessa kallades ”Guds hustru”.¹⁵ Herodotos hade hört en berättelse som sade att Cheops var tvungen att prostituera sin egen dotter (som kan ha varit en *hierodoule*) för att bygga en av pyramiderna. Hennes klienter förväntades bidra med var sin sten för att projektet skulle kunna fullbordas.¹⁶

I Kappadokien i Mindre Asien fanns i staden Comana över 6000 manliga och kvinnliga *hierodouloi* i

¹⁰ Herodotos, I.199; Klemens från Alexandria, *Protreptikos*, II.

¹¹ *Corpus inscriptionum Semiticarum*: Bd. I: *Inscriptiones Phoeniciae*, Paris, 1887-90, I.86.

¹² T. ex. Gallos, Corybantes, Metragyrtes.

¹³ Ovidius, *Fasti*.

¹⁴ Strabon, XVII.i.46.

¹⁵ Jfr. också Herodotos, I. 182

¹⁶ Herodotos, II. 126.

templet åt gudinnan Ma, medan antalet sådana heliga prostituerade och sodomiter var runt 3000 i Vena-sa, en annan stad i Kappadokien.¹⁷

Kultisk prostitution och homosexualitet var vanlig även i Kanaan. Den förekom vid hedrandet av gudinnan Ashtarte, och på så sätt infiltrerade den också tillbedjan av Herren i Jerusalem. Detta ledde till att hebréerna kom att tala om ”Sidoniternas styggelse” (2 Kon. 23:13).

Av denna korta översikt kan man dra slutsatsen att otillåtna sexuella handlingar var vida utbredda i de länder som omgav Israel och att de praktiserades i form av vanlig kvinnlig prostitution, kultisk kvinnlig och manlig prostitution, eller homosexualitet.¹⁸

¹⁷ Strabon, XII.ii.3, 6.

¹⁸ Jfr. F. A. Marglins bedömning att ”Some form of sexual activity was practised by temple servants of both sexes in most of the cultural areas of Ancient West Asia” (”Någon sorts sexuell aktivitet praktiserades av tempel tjänare av bägge könen i de flesta kultur områdena i det gamla Västra Asien”) (”Hierodouleia” i *The Encyclopedia of Religion*, utg. M. Eliade, Bd. 6 s. 309-13.